

LAUKAA KIRKKONIEMI

Kivikautisen asuinpaikan koekaivaus

Simo Vanhatalo 1999

Arkkiv. os. 25/28.1.2000

M

LAUKAA ⁶ 11 Kirkkoniemi

Nr 410 010006

Kivikautisen asuinpaikan
koekaivaus

Simo Vanhatalo 1999

KAIVAUSKERTOMUS

Kohteen nimi: Kirkkoniemi
 Muinaisjäännöslaji: kivikautinen asuinpaikka
 Inventointinumbero: 11
 Lääni: Länsi-Suomen lääni
 Kunta, kunnanumbero: Laukaa, 410
 Kylä, kylänumbero: Pellosniemi, 409
 Tila, rek.no: Pellosniemi, 01:127
 Kiinteistötunnus: 410-409-0001-0127
 Maanomistaja: Laukaan seurakunta
 Katuosoite: Saravedentie 4
 Postinumbero, -toimipaikka: 41340 Laukaa

Gt-kartta: 8
 Peruskartta: 322107 Laukaa

Peruskoordinaatit: X: 692362
 Y: 344683
 Z: 92.3-96.9 m mpy

Rahoittaja: Museovirasto, koekaivausrühmä
 Tutkimusaika: 25.05.1999-4.06.1999
 Tutkimustapa: koekaivaus, koeoja ja -kuopat
 Tutkimusala / kaivausala: 60000/86 m²

Kaivauksenjohtaja: Simo Vanhatalo, HuK
 Piirtäjä: Vesa Laulumaa, FK
 Tutkimusavustaja: Jukka Kylli, fil.yo
 Kaivajat: 4, kunnan järjestämiä

Kaivauslöydöt: KM 31958:1-93, diar. 21.01.2000
 Valokuvat: 113700-113711, kuvat s. 14-17
 Diat: 42090-42101

Gt-karttaote: GT 8, pain. 1996, s. 8
 Peruskarttaote: PK 322107 Laukaa, pain. 1984, s. 9
 Osoitekarttaote: Laukaan osoitekartta 1:78, s. 10
 Kartat: Yleiskartta 1:2000, A4, s. 11
 Yleiskartta 1:2000 koekuopat ja kaikkien löytöjen löytöpaikat, A4, s. 12
 Yleiskartta 1:2000 koekuopat ja saviastianpalojen löytöpaikat, A4, s. 13

Aikaisemmat kaivaukset: -
 inventoinnit: H. Kotivuori inv. 1982 (Päijänne-Keitele-kanava), T. Jussila inv. 1985, K. Katiskoski täyd.inv. 1986
 tarkastukset: -
 löydöt: KM 21454:1-2, 302, 457; kvartsi-iskos, palanutta luuta, tasataltta, reikäkivi (diar. 25.5.1982).

Lähistön muinaisjäännökset: Laukaa, Tyvelänniemi. Timo Jussila kaivaus ja fosfaattikartoitus 1988.

Lähistön löydöt: Laukaa, Saraaveden kivikautiset kalliomaalaukset KM 24273:1-4, 6 kpl kvartsi-iskoksia ja 3 kpl palanutta luuta. Timo Jussila 1988.

TUTKIMUSPERUSTE

Kivikautisen asuinpaikan laajuuden määrittäminen tulevan asuntomessualueen rakentamisen varalta.

KOHTEEN SIJAINTI JA KUVAUS

Kohde sijaitsee Laukaan kirkosta 0.5 km kaakkoon, seurakuntatalon ja pappilan välisellä pellolla, Saraaveden länsirannalla. Tutkittavan kohteen tärkein koekaivettava alue sijoittuu Seurakuntatalon eteläpuolisen pellon koillisosaan, Papintien itäpuolelle. Peltoalue rajautuu länsi- ja pohjoispuoliltaan nykyaikaiseen asutukseen. Nykyinen pappila jää pellon keskiosan länsireunaan. Alueen luoteisosa on tasaista, ehkä jo 1700-luvulla viljelyskäyttöön raivattua peltoa. Pellon itäosan maasto viettää itään ja kaakkoon. Pellon maaperä on kynnetyn ruokamultakerroksen alapuolella etupäässä kivetöntä hiekkaa, mutta pellon lounaisosassa on erillinen savialue. Pellon itäosan alavammalla alueilla maaperä muuttuu kovaksi saveksi.

KAIVAUSMENETELMÄT

Pellolle suunnitellulle asuntomessualueen pohjoisosaan kaivettiin 86 kpl 1x1 m suurista koekuoppaa, kaakko-luoteis-suuntaisen koordinaatiston mukaan (X-linja 346 gon/Np). Tutkimusalueen valintaan vaikuttivat aikaisemmat löytötiedot ja pellonpinnalta löydetyt irtolöydöt. Koekuoppien etäisyys toisistaan vaihteli tutkimusalueen pohjoisosassa 5-20 m ja niemen eteläkärjessä 30-50 m pintalöytöhavaintojen mukaan (ks. yleiskartat). Löydöt otettiin talteen 5 cm:n kerroksissa.

Kaivausvälineinä käytettiin lapioita ruokamullan ja juuristojen poistossa ja lastoja hiekkakerroksia kaivettaessa. Koekaivausalueista ja sen ympäristöstä laadittiin yleiskartta mittakaavaan 1:2000, karttapohjana käytettiin Laukaan kunnan pohjakarttaa 1:2000. Korkeusluku siirrettiin lähistöllä olevasta kiintopisteestä (no 2, 105.23 m mpy, ks. yleiskartta) ja kaikki kaivausten vaaitusluvut muunnettiin absoluuttisiksi korkeusluvuiksi (m mpy). Kaivausten aikana pidettiin PC-pohjaista koekuoppa- ja löytötietokantaa, jonka avulla suunniteltiin tarvittavien koekuoppien paikat.

Koekuopista ei piirretty tasokarttoja, koska niissä ei näkynyt mitään selkeitä kivikautisia asuinpaikkakerrostumia. Tutkimusalueelta otettiin 12 mustavalkovalokuvaa ja 12 diakuvaa.

Kaivausten lopussa koekuopat peitettiin. Lähistön avoimet maanpinnat, pelto, maanteiden leikkaukset ja ojien reunat tarkastettiin.

KAIVAUSHAVAINNOT

Ennen varsinaista kaivausta tehtyjen pellon pintahavaintojen pohjalta voitiin jo päätellä, että kivikautiset löydöt ja resentit esineen katkelmat olivat kyntötöiden takia sekoittuneet ruokamultakerroksessa keskenään. Todennäköisesti lähellä maanpintaa olleet kivikautiset asuinpaikkakerrokset alkoivat tuhoutua jo ensimmäisissä kyntötöissä.

Pellon 20-35 cm paksu ruokamultakerros koostui ensisijaisesti hiekasta ja viljelykasvien juuristosta muodostuneesta mullasta. Pellon yläosan harjanteella, linjan y-240 kaakkoispäässä oli poikkeuksellisesti ohut ruokamultakerros, jonka alla oli kova savi. Koekuoppa-alueen itäosassa ja pellon eteläosassa ruokamulta ja sen alapuolinen maaperä oli savista.

Koekuopassa 780/330 (95.53/95.04 mpy) oli lajittuneita, ohuita vaakasuoria savihiesu- ja ruostekerrostumia korkeuksissa 95.15 ja 95.09. Koekuopan 790/350 (95.45/94.56) länsireunassa oli etelään laskevia ruskeita hiekkakerroksia (95.22 ja 95.02). Samoin koekuopissa 770/340 (94.25/93.48 kerrostumat 93.75-93.55 ks. kuva 12) 790/340 (95.93/95.06), 790/330 (96.22/95.68) ja 800/350 (96.46/95.37 juovien yläosa 96.10) oli rantaveden aiheuttamia kerrostumia. Koekuoppien löytöjen korkeuksissa havaittiin löydötön vyöhyke (94.0-94.5). Nykyisen peltoalueen kaakkoisreuna on ilmeisesti kulu-
nut voimakkaasti jo kiviakauden aikana.

Koekuopassa 800/320 (96.85/96.36) ruokamultakerroksen alla oli laikukas tummanruskea hiekkakerros, jonka välissä oli useita nokijuovia (kuva 10). Kyseessä on luultavasti historiallisen ajan keittopaikan jättämä jälki. Saostunut ruostehiekka voi johtua esimerkiksi käytetystä lipeäpesuliuoksesta. Kivikautisia löytöjä ei koekuopasta löytynyt.

LÖYDÖT JA LÖYTÖMÄÄRÄT

Kaivauksilla otettiin löytöjä talteen yhteensä 124 kpl 682.7 g. Saviastian palat (10 kpl, 55 g) ovat kampaileima- ja kuoppakoristeisia. Kvartsiesineistössä oli muutamia esineitä, mutta eniten oli tavanomaisia kvartsi-iskoksia. Pii-iskoksista osa on tuluspiitä. Kivikautisten löytöjen lisäksi otettiin talteen muutamia resentejä löytöjä, koska niiden avulla voidaan ajoittaa alueella tapahtuneita myöhempiä toimintoja.

Kaivausten löydöistä 59 kpl ja 225.5 g tuli koekuopista. Löydölliset koekuopat sijoittuvat tutkimusalueen koillisosaan kahdelle eri korkeusvyöhykkeelle. Ylempi vyöhyke käsittää koordinaattialueen 770-800/300-310, Z: 95.5-96.9 ja alempi 750-780/340-350, Z: 92.5-94.3.

Löytörikkain koekuoppa oli 770/350, josta löytyi saviastianpaloja 25 g ja 30 g:n kvartsiydin. Kokonaisuutena löytömäärät olivat hyvin pieniä, eikä niiden löytöyhteydessä havaittu mitään selkeitä merkkejä kivikautisista tulisijoista tai muista asuinpaikan jäänteistä.

Saviastian palojen ja kvartsiaineiston löytökorkeuksissa oli suuria vaihteluja. Koekuoppien saviastian palojen ja kvartsi-iskosten absoluuttiset löytökorkeudet muodostivat kolme ryhmää 93.5-95.0-96.5 m:n korkeuksille. Tällainen portaittainen jakauma johtunee muinaisten vedenkorkeuksien aiheuttamasta huuhtoumisesta, eikä välttämättä eriaikaisista kivikautisista asutusvaiheista. Toisaalta tilastotulokseen voi vaikuttaa maaston viistouden aiheuttama löytöjen siirtyminen alempiin kerroksiin. Ilmiön selvittäminen vaatisi usean, korkeuskäyriä vastaan olevien koeojan kaivamista.

KOEKUOPPIEN LÖYTÖMÄÄRÄT

	kp1	paino
Kuonaa	1	6.0
Kvartsi-iskoksia	23	58.7
Kvartsikaavin	2	5.0
Kvartsipurasin	2	23.0
Kvartsiuurrin	2	4.3
Kvartsiytimiä	1	30.0
Lasin kappaleita	4	1.2
Palanutta luuta	4	0.6
Palanutta savea	1	0.7
Pii-iskoksia	4	26.0
Rautaesineen katkelmia	5	15.0
Saviastian paloja	10	55.0
YHTEENSÄ	59	225.5 g

KOEKAIVAUSTEN KAIKKI TALTEEN OTETUT LÖYDÖT

	kp1	paino
Kiviesineen katkelmia	2	54.0
Kuonaa	1	6.0
Kvartsi-iskoksia	53	206.6
Kvartsiitti-iskoksia	1	4.0
Kvartsikaavin	2	5.0
Kvartsikide	1	4.0
Kvartsipurasin	2	23.0
Kvartsiuurrin	2	4.3
Kvartsiytimiä	2	124.0
Lasin kappaleita (res.)	13	84.5
Liitupiipun katkelmia (res.)	2	8.0
Palanutta luuta	4	0.6
Palanutta savea	7	25.7
Pii-iskoksia	7	37.3
Rautaesineen katkelmia (res?)	5	15.0
Saviastian paloja	20	80.7
YHTEENSÄ	124	682.7 g

YHTEENVETO

Koekaivausten tuloksena voidaan todeta, että peltoalueen koillisreunassa on vielä jäljellä kivikautista asuinpaikkaa. Mitään selkeitä kiinteitä kivikautisia rakenteita löydetty, mutta löytöaineiston saviastian palat ja kvartsi-iskokset viittaavat asuinpaikkaan. Varsinainen asuinpaikan keskusalue voi jäädä tutkitun alueen pohjoispuolelle, nykyisten asuinrakennusten pihoille. Toinen mahdollinen asuinpaikka-alue sijoittunee pellon pohjoisosan lounaisreunaan. Täälläkin varsinainen muinainen asuinpaikka voi ulottua laajalle länteen kaartuvan lahdelman rannalle.

Peltoalueen kyntötyöt ovat osittain hävittäneet kivikautisia kerrostumia Pellosniemen keskiharjanteelta. Toisaalta tulee muistaa, että kivikautinen asutus sijoittuu yleisesti rantavyöhykkeille. Niemen savinen eteläkärki oli muutaman koekuopan perusteella löydötön.

Koekaivaustulosten perusteella Museovirasto päätti rauhoittaa toistaiseksi kaksi aluetta, ensiksi pellon koillisnurkan ja toiseksi pellon pappilan puoleisen lounaisnurkan (katso yleiskartta s. 11). Muun alueen käytölle ei ole estettä. Asuntomessualueen maanrakennustöissä tulisi kuitenkin tarkkailla mahdollisia kivikautisen asuinpaikan merkkejä, kuten nokimaa-alueita, kvartsi-iskoskeskittymiä ym. ja ilmoittaa niistä Museovirastoon. Mikäli tällaisia havaintoja tehdään Museovirasto lähettää tutkijan paikalle selvittämään tarvitaanko alueella lisätutkimuksia.

Helsinki 28.01.2000

Simo Vanhatalo

Simo Vanhatalo, HuK

VALOKUVALUETTELO

LAUKAA Kirkkoniemi

kuvaaja: Simo Vanhatalo 1999
negatiivikoko: 6x6

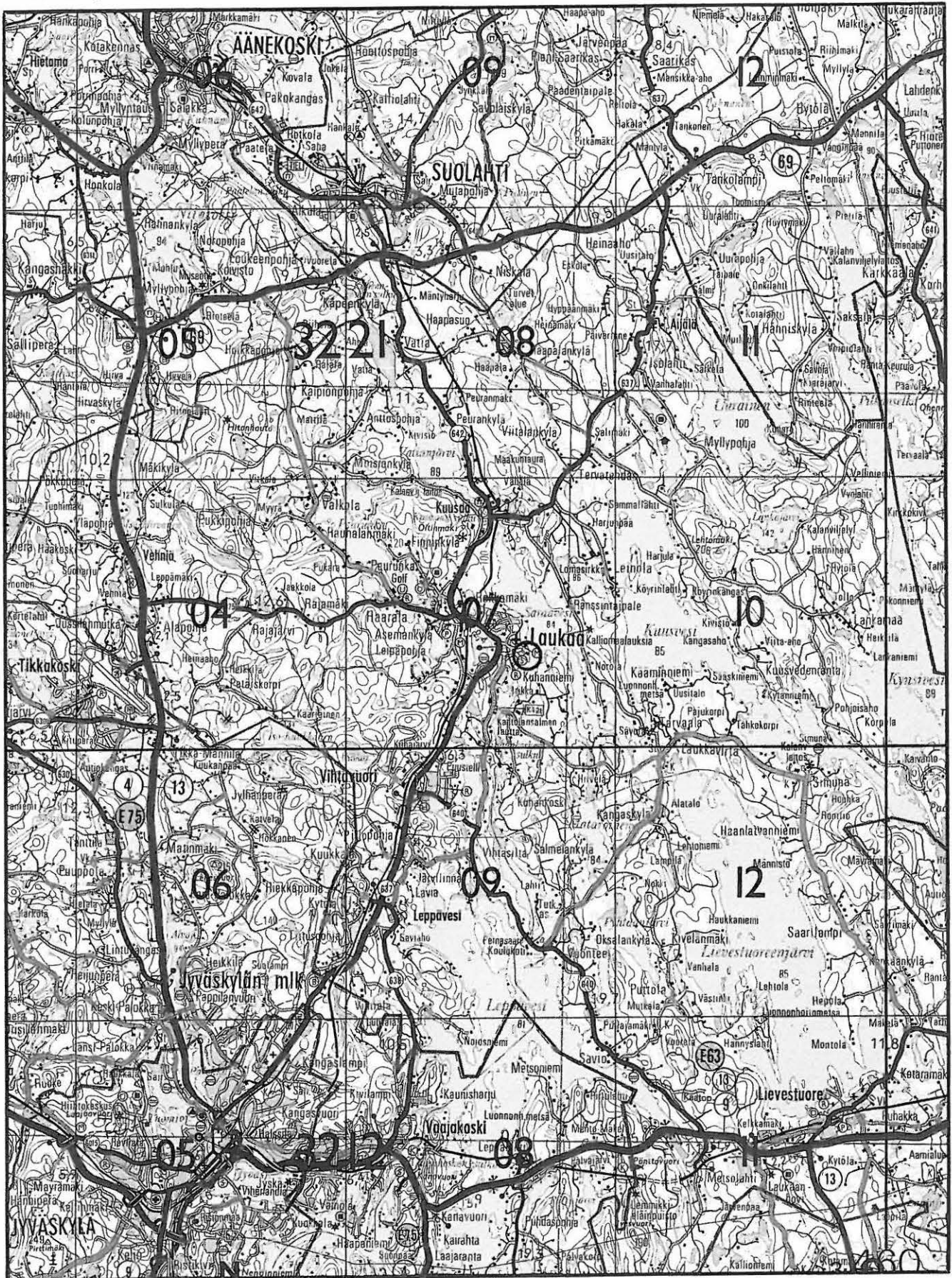
- F.113700 / K.1 Yleiskuva kaivausalueesta, vasemmalla Pappilan tilan koillisosaa, kuvattu koillisesta.
- F.113701 / K.2 Yleiskuva kaivausalueesta, keskellä Laukaan seurakuntatalo, kuvattu
tu
kaakosta.
- F.113702 / K.3 Yleiskuva kaivausalueen pohjoisnurkasta ja rauhoitusalueesta, vasemmalla Y300-linja, kuvattu etelästä.
- F.113703 / K.4 Yleiskuva kaivausalueen pohjoisnurkasta ja rauhoitusalueesta, ta-
us-
talla ns. Sotamaan tontti, kuvattu lounaasta.
- F.113704 / K.5 Yleiskuva kaivausalueesta Sarakallion suuntaan, kuvattu lännestä.
- F.113705 / K.6 Pellosniemen kärki, tulevaa asuntomessualueutta, oikealla pappilan tilan reunaa, kuvattu pohjoisluoteesta.
- F.113706 / K.5 Yleiskuva kaivausalueen keskiosasta, keskellä Y300-linja, kuvattu pohjoisluoteesta.
- F.113707 / K.6 Yleiskuva kaivausalueen keskiosasta, oikealla Pappilan tilaa ja
sen
aittarakennus, kuvattu pohjoisesta.
- F.113708 / K.7 Koekuoppa 800/310, josta löytyi hiekansekaisesta peltomullasta saviastianpaloja. Alin maakerros on savihiesua, kuvattu länsilounaasta.
- F.113709 / K.8 Koekuoppa 800/320, jonka eteläkaakkoisreunasta löytyi harmaa noki-kerros ja sen alta kovia ruosteenvärisiä kaarevia kerrostumia, kuvattu länsilounaasta.
- F.113710 / K.10 Koekuoppa 770/350, josta löytyi peltomullan alapuolisesta ruskeasta hiekasta saviastianpaloja, kuvattu kaakosta.
- F.113711 / K.12 Koekuoppa 770/340, oikeassa reunassa olevassa syvennyksessä useita rantakerrostumia, kuvattu kaakosta.

DIALUETTELO

LAUKAA Kirkkoniemi

kuvaaja: Simo Vanhatalo 1999
negatiivikoko: 24x36

- D.42090 Yleiskuva kaivausalueesta, oikealla Laukaan seurakuntatalo, kuvattu itä-
kaakosta.
- D.42091 Yleiskuva kaivausalueesta, keskellä Y300-linja, vasemmalla Laukaan seura-
kuntatalo, kuvattu eteläkaakosta.
- D.42092 Kaivausalueen koillisreunaa, oikealla Saravesi, kuvattu lounaasta.
- D.42093 Yleiskuva kaivausalueesta Sarakallion suuntaan, kuvattu lännestä.
- D.42094 Yleiskuva kaivausalueesta, keskellä Y300-linja, kuvattu luoteesta.
- D.42095 Yleiskuva kaivausalueesta, oikealla pappilan aittarakennus, kuvattu poh-
joisesta.
- D.42096 Koekuoppa 800/310, josta löytyi hiekansekaisesta peltomullasta savia sti-
anpaloja. Alin maakerros on savihiesua, kuvattu länsilounaasta.
- D.42097 Koekuoppa 800/320, jonka eteläkaakkosreunasta löytyi harmaa nokikerros
ja sen alta kovia ruosteenvärisiä kaarevia kerrostumia, kuvattu länsi-
lounaasta.
- D.42098 Koekuoppa 770/350, josta löytyi peltomullan alapuolisesta ruskeasta hie-
kasta saviastianpaloja, kuvattu koillisesta.
- D.42099 Koekuoppa 750/340, vasemmassa reunassa voimakkaan punaisia ruosteläikkiä.
Alimmat kerrokset hiesua ja savea, kuvattu koillisesta.
- D.42100 Koekuoppa 770/340, oikeassa reunassa olevassa syvennyksessä useita ranta-
kerrostumia, kuvattu kaakosta.
- D.42101 Koekuoppa 800/350, jonka luoteisreunassa näkyy useita rantakerrostumia,
kuvattu kaakosta.

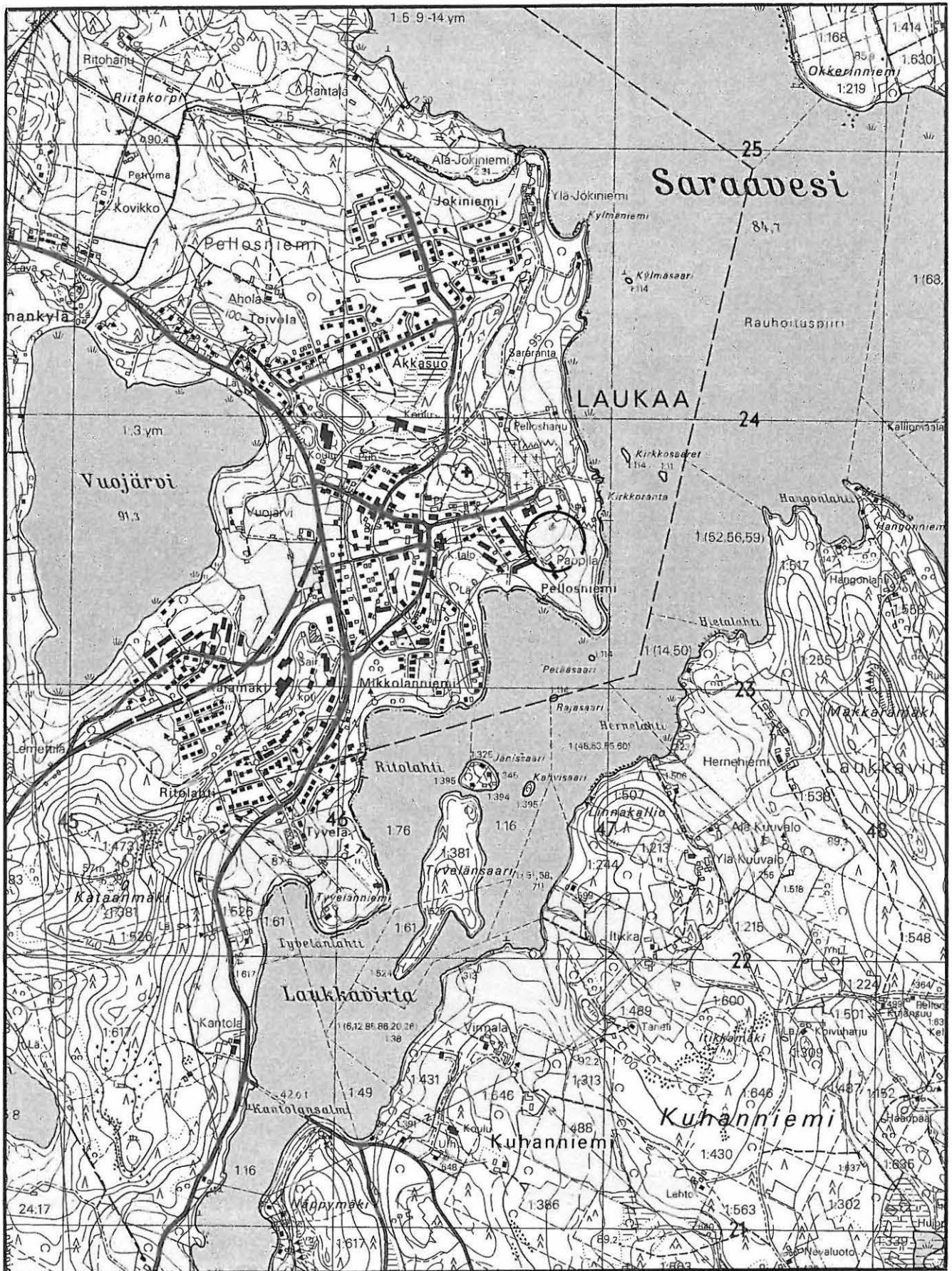
LAUKAA Kirkkoniemi

Pk 322107 Laukaa p. 1984

1:20 000

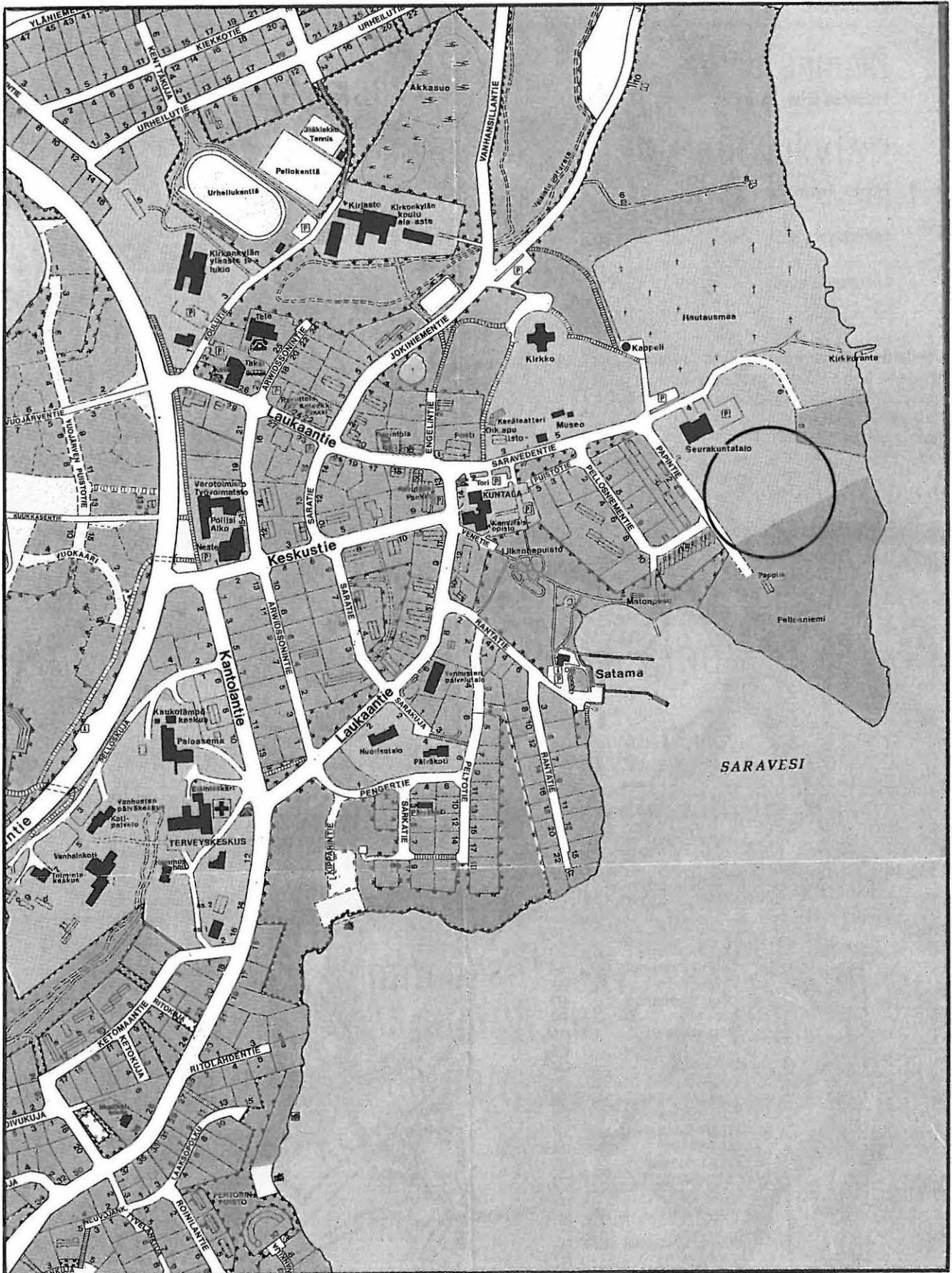
Simo Vanhatalo 1999

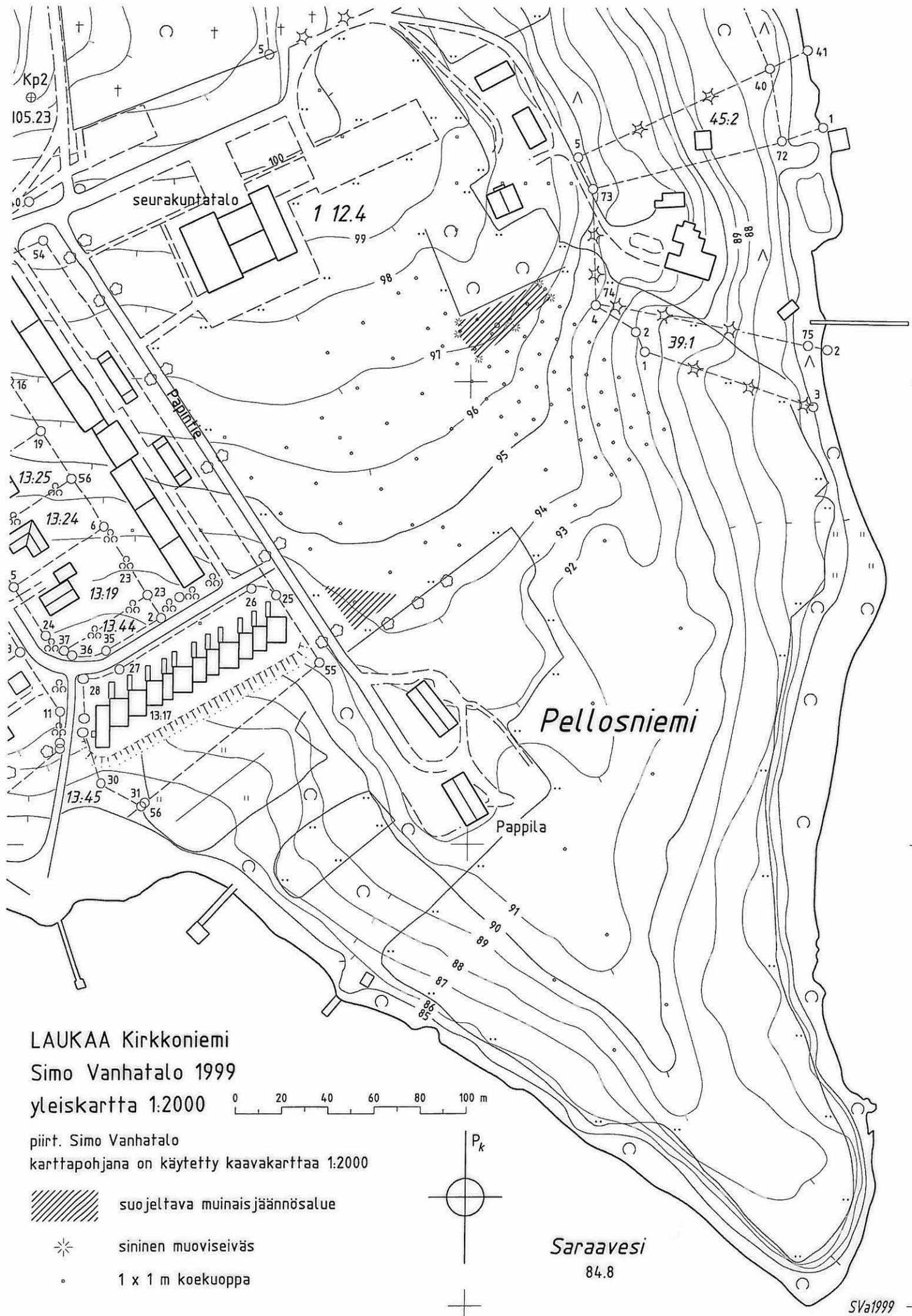
X: 692362 Y: 344683 ±10m Z: 92.3-96.9

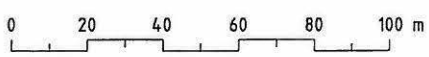
Laukaa Kirkkoniemi
Osoitekarttaote 1:78

S. Vanhatalo 1999

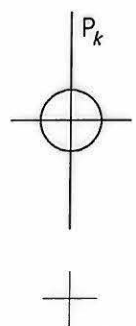

LAUKAA Kirkkoniemi
 Simo Vanhatalo 1999
 yleiskartta 1:2000

piirt. Simo Vanhatalo
 karttapohjana on käytetty kaavakarttaa 1:2000

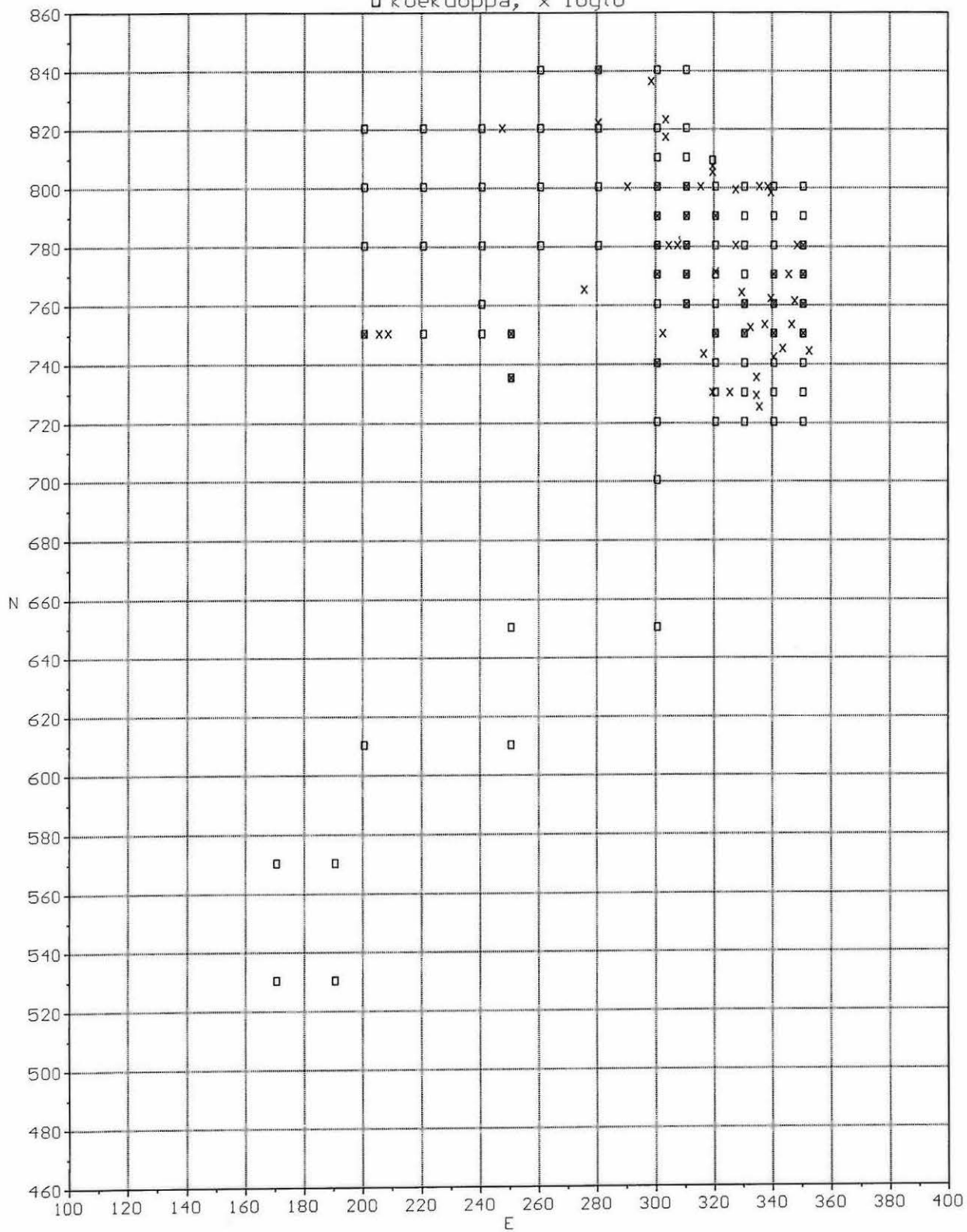
- suojeltava muinaisjäännösalue
- sininen muoviseiväs
- 1 x 1 m koekuoppa

Saraavesi
 84.8

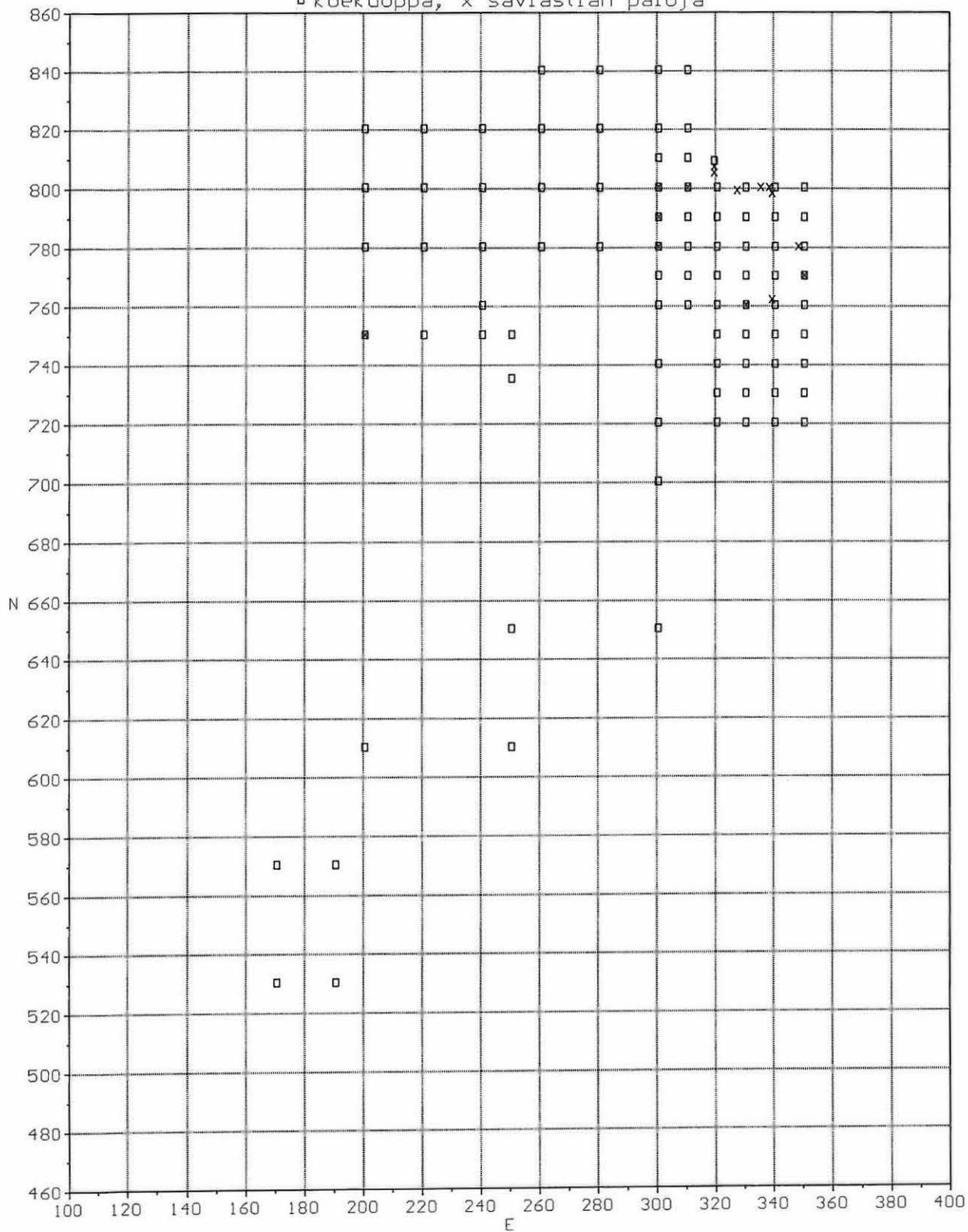
LAUKAA Kirkkonieki yleiskartta 1:2000 (Simo Vanhatalo 1999)

□ koekuoppa, x löytö

LAUKAA Kirkkoniemi yleiskartta 1:2000 (Simo Vanhatalo 1999)

□ koekuoppa, x saviastian paloja

LAUKAA Kirkkoniemi

Simo Vanhatalo 1999

Kuva 1 F.113700

Yleiskuva kaivausalueesta,
vasemmalla Pappilan
tilan koillisosaa, kuvattu
koillisesta.

Kuva 2 F.113701

Yleiskuva kaivausalueesta,
keskellä Laukaan seura-
kuntatalo, kuvattu kaa-
kosta.

Kuva 3 F.113702

Yleiskuva kaivausalueen
pohjoisnurkasta ja rauhoitus-
alueesta, vasemmalla Y300-
linja, kuvattu etelästä.

Kuva 4 F.113703

Yleiskuva kaivausalueen
pohjoisnurkasta ja rauhoitus-
alueesta, taustalla ns. Sota-
maan tontti, kuvattu lounaasta.

Kuva 5 F.113704

Yleiskuva kaivausalueesta
Sarakallion suuntaan,
kuvattu lännestä.

LAUKAA Kirkkoniemi

Simo Vanhatalo 1999

Kuva 6 F. 113705

Pellosniemen kärki, tulevaa asuntomessualueetta, oikealla Pappilan tilan reunaa, kuvattu pohjoisluoteesta.

Kuva 7 F. 113706

Yleiskuva kaivausalueen keskiosasta, keskellä Y300-linja, kuvattu pohjoisluoteesta.

Kuva 8 F. 113707

Yleiskuva kaivausalueen keskiosasta, oikealla Pappilan tilaa ja sen aittarakennus, kuvattu pohjoisesta.

LAUKAA Kirkkoniemi

Kuva 9 F.113708

Koekuoppa 800/310, josta löytyi hiekansekaista peltomullasta savilastianpaloja. Alin maakerros on savihiesua, kuvattu länsilounaasta.

Simo Vanhatalo 1999

Kuva 10 F.113709

Koekuoppa 800/320, jonka eteläkaakkoisreunasta löytyi harmaa nokikerros ja sen alta kovia ruosteenvärisiä kaarevia kerrostumia, kuvattu länsilounaasta.

LAUKAA Kirkkoniemi

Simo Vanhatalo 1999

Kuva 11 F.113710

Koekuoppa 770/350, josta löytyi pettomullan alapuolisesta ruskeasta hiekosta saviastianpaloja, kuvattu kaakosta.

Kuva 12 F.113711

Koekuoppa 770/340, oikeassa reunassa olevassa syvennyksessä useita ranta-kerrostumia, kuvattu kaakosta.